17. 10. 2022

ID: 115387

Promlčení

Je-li smluvní pokuta sjednána za každý den prodlení, vzniká věřiteli za každý den trvání prodlení samostatné právo na smluvní pokutu, neboť dlužník opětovně každým dnem prodlení porušuje svoji povinnost plnit řádně a včas. Smluvní pokuta není tak jako úroky z prodlení příslušenstvím pohledávky ani opětujícím se plněním, které by bylo možné věřiteli soudním rozhodnutím přiznat i do budoucna, ale samostatným majetkovým nárokem. Zatímco v případě povinnosti dlužníka platit úroky z prodlení se splněním závazku, která nevzniká samostatně (nově) za každý den trvání prodlení, ale jednorázově v den, kterým se dlužník ocitl v prodlení, a tímto dnem počíná běžet promlčecí doba a jejím uplynutím se právo na úroky z prodlení promlčí jako „celek“, u práva na smluvní pokutu, která je sjednána procentní sazbou z dlužné částky za každý den prodlení, běží promlčecí doba u každého jednotlivého práva na smluvní pokutu samostatně a nepromlčuje se jako celek. Uvedené platí i v případě smluvní pokuty, která byla sjednána pevnou částkou za každý den prodlení.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 26 Cdo 2472/2021-151 ze dne 20.6.2022)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobkyně M. Š., narozené XY, bytem XY, zastoupené Mgr. J.H., advokátem se sídlem v Č.B., proti žalovanému S. b. d. Č. B., se sídlem XY, IČO XY, zastoupenému JUDr. R.H., advokátem se sídlem v L., o zaplacení 202.400 Kč s příslušenstvím, vedeném u Krajského soudu v Českých Budějovicích pod sp. zn. 13 Cm 182/2019, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 12. 2020, č. j. 6 Cmo 143/2020-78, tak, že dovolání se zamítá.

Z odůvodnění:

Žalobkyně se žalobou podanou u Krajského soudu v Českých Budějovicích dne 17. 5. 2019 domáhala, aby byla žalovanému S. b. d. Č. B. (dále též jen „družstvo“) uložena povinnost zaplatit jí pokutu ve výši 100 Kč denně od 1. 11. 2010 do 31. 7. 2017 dle § 23 odst. 5 zákona č. 72/1994 Sb., o vlastnictví bytů, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „zákon č. 72/1994 Sb.“), tj. celkem 246.400 Kč se zákonným úrokem z prodlení od 31. 7. 2017 do zaplacení.

Krajský soud v Českých Budějovicích (soud prvního stupně) rozsudkem ze dne 12. 2. 2020, č. j. 13 Cm 182/2019-44, uložil žalovanému povinnost do tří dnů od právní moci rozsudku zaplatit žalobkyni 246.400 Kč s úrokem z prodlení ve výši 8,05 % ročně od 1. 8. 2017 do zaplacení (výrok I.), ve zbytku příslušenství žalobu zamítl (výrok II.), rozhodl o nákladech řízení (výrok III.) a povinnosti žalovaného zaplatit státu část soudního poplatku (výrok IV.).

Soud prvního stupně vyšel z toho, že:

1/ Družstvo nesplnilo (řádně a včas) povinnost uzavřít se žalobkyní smlouvu o převodu vlastnictví k bytové jednotce, neboť v návrhu smlouvy uvádělo nesprávnou výši spoluvlastnických podílů ke dvěma pozemkům a společným částem domu.

2/ Žalobkyně splnila všechny povinnosti na ni kladené v § 23 odst. 2 zákona č. 72/1994 Sb.

3/ Krajský soud v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 22. 11. 2016, č. j. 13 Cm 561/2013-134, ve spojení s rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 6. 2017, č. j. 11 Cmo 38/2017-177, vyhověl žalobě žalobkyně a nahradil projev vůle družstva k uzavření smlouvy o bezúplatném převodu vlastnictví družstevní bytové jednotky o velikosti 2+1 s příslušenstvím, č. 1688/04, nacházející se v domě č. p. XY, XY a XY v XY, umístěné v 1. obytném podlaží vlevo, včetně spoluvlastnického podílu na společných částech domu a spoluvlastnického podílu XY na pozemku p. č. XY a přístupových poz. parc. č. XY a XY a XY v katastrálním území XY, obec XY. Rozsudek nabyl právní moci dne 31. 7. 2017.

Na takto ustaveném základě soud prvního stupně uzavřel, že družstvo nesplnilo povinnost uzavřít s žalobkyní smlouvu o převodu vlastnictví k bytové jednotce řádně a včas, čímž se dostalo do prodlení (§ 517 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013, dále též jen „obč. zák.“), stíhá jej povinnost zaplatit žalobkyni pokutu dle § 23 odst. 5 zákona č. 72/1994 Sb. od 1. 11. 2010 do uzavření smlouvy, v daném případě do právní moci rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích vydaného v řízení vedeném pod sp. zn. 13 Cm 561/2013 (tj. celkem 2.464 dnů), včetně zákonného úroku z prodlení (§ 1970 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, dále též jen „o. z.“).

K odvolání žalovaného Vrchní soud v Praze (odvolací soud) rozsudkem ze dne 9. 12. 2020, č. j. 6 Cmo 143/2020-78, rozsudek soudu prvního stupně co do částky 202.400 Kč s příslušenstvím změnil tak, že žalobu v tomto rozsahu zamítl, co do částky 44.000 Kč s příslušenstvím potvrdil (výrok I.), rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů (výrok II.) a žalovanému uložil povinnost zaplatit část soudního poplatku (výrok III.).

Odvolací soud se ztotožnil se skutkovými zjištěními soudu prvního stupně. Dospěl k závěru, že žalovaný nepředložil žalobkyni včas řádný návrh na uzavření smlouvy o převodu bytu, který by obsahoval zákonem stanovené náležitosti, byl tak v prodlení se splněním povinnosti zakotvené v § 23 odst. 2 zákona č. 72/1994 Sb., stíhá jej povinnost zaplatit žalobkyni pokutu dle § 23 odst. 5 zákona č. 72/1994 Sb. ve výši 44.000 Kč za období od 17. 5. 2016 do 30. 7. 2017 (tj. za 440 dnů). Ohledně částky 202.400 Kč s příslušenstvím (za období od 1. 11. 2010 do 16. 5. 2016) neshledal s ohledem na námitku promlčení (uplatněnou žalovaným v průběhu odvolacího řízení) žalobu důvodnou (odkázal na § 609, 610 o. z.).

Proti měnící části prvního výroku a rovněž (výslovně i) proti druhému výroku rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání.

Dovolatelka má za to, že odvolací soud nesprávně posoudil námitku promlčení. Právo na zaplacení pokuty mohla vykonat až okamžikem právní moci rozsudku v řízení vedeném u soudu prvního stupně pod sp. zn. 13 Cm 561/2013. Pokuta se navíc s ohledem na její charakter nemůže promlčovat postupně, jedná se o nárok svého druhu, jehož oprávněnost „je svázána“ (až) se skončením porušování povinnosti (převodem nemovitosti). Dovozuje, že jí požadovaný nárok je na místě vykládat jako náhradu škody, tudíž se na ni uplatní § 398 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění do 31. 12. 2013. Namítá dále, že řídila-li se názorem soudu prvního stupně (vyjádřeném např. v jeho rozsudku č. j. 13 Cm 295/2019-36, že pokutu je možno požadovat až v okamžiku, kdy bude rozhodnuto, že k porušení povinnosti žalovaným došlo), způsobil-li žalovaný v souvisejícím řízení „obstrukce“ a vznesl-li žalovaný námitku promlčení až v odvolacím řízení, je námitka promlčení v rozporu s dobrými mravy. Rozhodnutí odvolacího soudu považuje za nepřezkoumatelné.

Žalovaný navrhl, aby dovolací soud dovolání jako nedůvodné zamítl.

Nejvyšší soud posoudil dovolání podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném od 30. 9. 2017 (čl. II bod 2 zákona č. 296/2017 Sb.), dále jen „o. s. ř.“, a jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) dospěl k závěru, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastnicí

řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupenou advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř. Otázka běhu promlčecí doby u smluvní pokuty dle § 23 odst. 5 zákona č. 72/1994 Sb. nebyla dosud dovolacím soudem řešena, pro její řešení je proto dovolání přípustné.

Je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédne též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 (existence uvedených vad tvrzena nebyla a tyto vady nevyplynuly ani z obsahu spisu), jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Posléze uvedenou vadu dovolatelka v dovolání uplatnila námitkou, že napadené rozhodnutí je nepřezkoumatelné. Vytýkanou vadou však rozhodnutí netrpí, odvolací soud svůj závěr o (částečné) nedůvodnosti žaloby odůvodnil v souladu s ustanovením § 157 o. s. ř. (ve spojení s § 211 o. s. ř.); navíc podle obsahu dovolání je zřejmé, že případné nedostatky odůvodnění nebyly na újmu uplatnění práv dovolatelky (srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2543/2011, uveřejněný pod číslem 100/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Družstvo je smyslu § 23 odst. 2 zákona č. 72/1994 Sb. povinno uzavřít smlouvu o převodu bytu uvedeného v § 24 odst. 1 a 2 s fyzickou osobou – členem družstva, která je nájemcem bytu a která vyzvala družstvo podle § 24 zákona č. 42/1992 Sb., v rozhodném znění, nebo vyzve družstvo do 30. června 1995 k uzavření smlouvy o převodu vlastnictví k tomuto bytu. Smlouva musí být uzavřena nejpozději do 31. prosince 1995, není-li dohodnuto jinak.

Podle § 23 odst. 5 zákona č. 72/1994 Sb., jestliže družstvo nesplní svoji povinnost podle odstavce 2 a 3 ani do deseti měsíců ode dne, kdy jej jeho člen, který má nárok na převod bytu nebo nebytového prostoru a který splnil všechny své závazky vůči družstvu včetně uhrazení částek podle § 24 odst. 5 a 7, písemně vyzval k uzavření smlouvy o převodu vlastnictví bytu nebo nebytového prostoru, je povinno tomuto členovi zaplatit pokutu ve výši 100 Kč za každý započatý den prodlení, ledaže k uzavření této smlouvy nedošlo z důvodů na straně tohoto člena družstva.

Podle čl. II bodu 3. zákona č. 345/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 72/1994 Sb., o vlastnictví bytů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 183/2006 Sb., stavební zákon, ve znění pozdějších předpisů, jestliže je družstvo v prodlení ve smyslu § 23 odst. 5 zákona č. 72/1994 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, a člen družstva písemně vyzval k uzavření smlouvy o převodu vlastnictví bytu nebo nebytového prostoru přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, je družstvo povinno tomuto členovi platit pokutu ode dne, který následuje po deseti měsících ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona. Zákon č. 345/2009 Sb. nabyl účinnosti dnem 1. 1. 2010 (srov. čl. IV tohoto zákona).

V § 23 odst. 2 zákona č. 72/1994 Sb. je zakotvena povinnost družstva uzavřít s fyzickou osobou – členem družstva, který je nájemcem bytu a splnil všechny zákonem stanovené požadavky (dále též jen „oprávněný“), smlouvu o převodu vlastnictví k tomuto bytu (vyhovuje-li dotčený byt předpokladům stanoveným v § 24 odst. 1 či 2 téhož zákona). Přitom soudní praxe se již v minulosti – za účinnosti zákona o vlastnictví bytů ve znění do 31. 12. 2009 a ve znění před novelou provedenou zákonem č. 345/2009 Sb. – ustálila v názoru, že má-li bytové družstvo povinnost uzavřít smlouvu o převodu vlastnictví k bytu, je jeho povinností učinit všechny úkony, které jsou nezbytným předpokladem pro uzavření této smlouvy; to se týká zejména povinností vyhotovit prohlášení vlastníka budovy a navrhnout vklad prohlášení vlastníka do katastru nemovitostí (srovnej např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2002, sp. zn. 30 Cdo 1069/2000, a z 23. 6. 2004, sp. zn. 28 Cdo 2164/2002, uveřejněná pod č. C 1109 a C 2711 Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu); s účinností od 1. 1. 2010 tak stanoví výslovně § 23 odst. 4 zákona č. 72/1994 Sb. Povinnosti uzavřít smlouvu o převodu vlastnictví k bytu však družstvo dostojí nejen tím, že vyhotoví prohlášení vlastníka a vloží jej do katastru nemovitostí, nýbrž i tím, že vyhotoví též návrh na uzavření smlouvy o převodu vlastnictví k bytu a tento návrh předloží k přijetí oprávněnému; v opačném případě totiž neučinilo „všechny“ úkony nezbytné k tomu, aby mohla být uvedená smlouva uzavřena. Je-li družstvo

v prodlení se splněním povinnosti uzavřít smlouvu o převodu vlastnictví k bytu, stíhá ho ze zákona (sekundární) povinnost zaplatit oprávněnému pokutu ve výši 100 Kč za každý započatý den prodlení, ledaže uvedená smlouva nebyla uzavřena z důvodů na straně oprávněného. Zákon o vlastnictví bytů nestanoví zvláštní právní režim pro prodlení družstva se splněním povinnosti uzavřít smlouvu o převodu vlastnictví k bytu. Proto je namístě i v poměrech § 23 odst. 5 zákona č. 72/1994 Sb. vycházet z právní úpravy institutu prodlení dlužníka (povinného) obsažené v soukromoprávním předpisu obecné povahy, tj. v daném případě v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013. Z této právní úpravy mimo jiné vyplývá, že v prodlení je dlužník, který nesplní svůj dluh řádně a včas (§ 517 odst. 1 věta první obč. zák.). Základní podmínkou vzniku dlužníkova prodlení je tedy dospělost dluhu (v případě peněžitých závazků se hovoří o splatnosti dluhu). Jde-li o povinnost družstva uzavřít smlouvu o převodu vlastnictví k bytu, je dospělost dluhu určena primárně dohodou družstva s oprávněným, jinak (tj. není-li takové dohody) právním předpisem (§ 23 odst. 2 zákona č. 72/1994 Sb.). Z hlediska vzniku povinnosti platit pokutu ve smyslu § 23 odst. 5 zákona č. 72/1994 Sb. je právně významné pouze prodlení družstva, jež neskončilo před 1. 11. 2010 (srovnej čl. II bod 3 ve spojení s čl. IV zákona č. 345/2009 Sb.). Kromě zmeškání s plněním závazku se dlužník ocitá v prodlení i tehdy, jestliže včas [při dospělosti (splatnosti) dluhu] nabídne věřiteli plnění, které není řádné. Řádné splnění předpokládá dodržení veškerých náležitostí závazku (srov. Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1114 s., str. 1548, marg. č. 3). V případě povinnosti podle § 23 odst. 2 zákona č. 72/1994 Sb. pak řečené mimo jiné znamená, že družstvo se ocitne v prodlení se splněním uvedené povinnosti rovněž tehdy, jestliže nepředloží oprávněnému včas návrh na uzavření smlouvy o převodu bytu, jehož akceptace by vyústila ve vznik platné (právně závazné) smlouvy (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 4. 2017, sp. zn. 26 Cdo 2972/2016).

Převedeno do poměrů projednávané věci řečené znamená, že povinnost družstva uzavřít smlouvu o převodu vlastnictví k bytu byla v daném případě splněna až právní mocí rozhodnutí vydaného ve věci vedené u Krajského soudu v Českých Budějovicích pod sp. zn. 13 Cm 561/2013, tj. až dnem 31. 7. 2017. Do té doby bylo družstvo se splněním své povinnosti v prodlení, stíhala jej povinnost zaplatit dovolatelce pokutu dle § 23 odst. 5 zákona č. 72/1994 Sb., jak správně uzavřel odvolací soud i soud prvního stupně.

Správný je ve výsledku i závěr odvolacího soudu, že nárok dovolatelky je za jím uvedené období promlčen.

Obecné pravidlo obsažené v přechodném ustanovení § 3036 o. z., podle něhož se lhůty a doby, které začaly běžet přede dnem účinnosti tohoto zákona, jakož i lhůty a doby pro uplatnění práv, která se řídí dosavadními právními předpisy, i když začnou běžet po účinnosti tohoto zákona, posuzují až do svého zakončení podle dosavadních právních předpisů, sleduje zásadu, že zákony nepůsobí nazpět (srov. důvodovou zprávu k zákonu č. 89/2012 Sb.). Dosavadními právními předpisy ve smyslu § 3036 o. z. je třeba rozumět ty, které byly nahrazeny (zrušeny) zákonem č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem, zejména zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 1. 2020, sp. zn. 21 Cdo 2341/2019, uveřejněný pod číslem 89/2020 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), či zákon č. 72/1994 Sb. (srov. bod 60 § 3080 o. z.).

Vzhledem k tomu, že žalobou uplatněné právo se řídí dosavadními právními předpisy, posuzoval dovolací soud také otázku promlčení podle dosavadních právních předpisů.

Podle § 100 odst. 1 obč. zák. právo se promlčí, jestliže nebylo vykonáno v době v tomto zákoně stanovené (§ 101 až 110). K promlčení soud přihlédne jen k námitce dlužníka. Dovolá-li se dlužník promlčení, nelze promlčené právo věřiteli přiznat.

Podle § 101 obč. zák., pokud není v dalších ustanoveních uvedeno jinak, je promlčecí doba tříletá a běží ode dne, kdy právo mohlo být vykonáno poprvé.

Podle § 544 odst. 3 obč. zák. se ustanovení o smluvní pokutě použijí i na pokutu stanovenou pro porušení smluvní povinnosti právním předpisem.

V obecné tříleté promlčecí době podle § 101 obč. zák. se promlčuje i právo plynoucí z § 23 odst. 5 zákona č. 72/1994 Sb. Začátek běhu promlčecí doby je spojován s okamžikem, „kdy právo mohlo být vykonáno poprvé." Obecně platí, že právo může být vykonáno poprvé, jakmile vznikne možnost podat na jeho základě žalobu, jinými slovy řečeno, jakmile nastane okamžik, kdy je actio nata; tento den je dnem počátku běhu promlčecí doby podle § 101 obč. zák. (srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2019, sp. zn. 26 Cdo 668/2018).

Nejvyšší soud již v rozsudku ze dne 11. 12. 2007, sp. zn. 29 Odo 847/2001, uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 36/2003 (dále jen „R 36/2003"), zaujal právní názor, podle něhož je-li smluvní pokuta sjednána za každý den prodlení, vzniká věřiteli za každý den trvání prodlení samostatné právo na smluvní pokutu, neboť dlužník opětovně každým dnem prodlení porušuje svoji povinnost plnit řádně a včas (srovnej odůvodnění citovaného rozsudku). Smluvní pokuta totiž není tak jako úroky z prodlení příslušenstvím pohledávky ani opětujícím se plněním, které by bylo možné věřiteli soudním rozhodnutím přiznat i do budoucna, ale samostatným majetkovým nárokem. Zatímco v případě povinnosti dlužníka platit úroky z prodlení se splněním závazku, která nevzniká samostatně (nově) za každý den trvání prodlení, ale jednorázově v den, kterým se dlužník ocitl v prodlení, a tímto dnem počíná běžet promlčecí doba a jejím uplynutím se právo na úroky z prodlení promlčí jako „celek" (srovnej např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2006, sp. zn. 21 Cdo 681/2006, 21 Cdo 682/2006), u práva na smluvní pokutu, která je sjednána procentní sazbou z dlužné částky za každý den prodlení, běží promlčecí doba u každého jednotlivého práva na smluvní pokutu samostatně a nepromlčuje se tudíž jako celek (shodně dále např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2020, sp. zn. 23 Cdo 180/2020 a rozhodnutí v něm citovaná). Uvedené závěry lze přitom vztáhnout i na smluvní pokutu, která byla sjednána pevnou částkou za každý den prodlení.

Není rozumného důvodu, aby se uvedené závěry ve smyslu § 544 odst. 3 obč. zák. neprosadily i ve vztahu k pokutě dle § 23 odst. 5 zákona č. 72/1994 Sb.

Dovolatelka požadovala pokutu dle § 23 odst. 5 zákona č. 72/1994 Sb. ve výši 100 Kč za každý započatý den prodlení za období od 1. 11. 2010 do 31. 7. 2017, až právní mocí rozhodnutí vydaného ve výše uvedené věci vedené u Krajského soudu v Českých Budějovicích družstvo splnilo svou povinnost, přičemž promlčecí doba u každého jednotlivého práva na smluvní pokutu běžela samostatně, neboť dlužník opětovně každým dnem prodlení porušoval svou povinnost plnit řádně a včas (srov. R 36/2003). Podala-li dovolatelka žalobu (až) dne 17. 5. 2019, byl její nárok částečně (v rozsahu uvedeném odvolacím soudem) promlčen. Není rozhodné, z jakého důvodu – subjektivního či objektivního – dovolatelka své právo (dříve) neuplatnila.

Otázku, zda je námitka promlčení v rozporu s dobrými mravy, odvolací soud neřešil, a protože se jedná o novou skutečnost, kterou v dovolání nelze podle § 241a odst. 6 o. s. ř. uplatnit, nemohl se jí zabývat ani dovolací soud.

Jelikož se dovolatelce prostřednictvím uplatněného dovolacího důvodu a jeho obsahového vymezení správnost rozhodnutí odvolacího soudu zpochybnit nepodařilo, přičemž Nejvyšší soud neshledal ani jiné vady, k jejichž existenci u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), dovolání podle § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Odporová žaloba
- Autonomie vůle (exkluzivně pro předplatitele)
- Správní žaloba a trestní rozsudek
- Střídavá péče (exkluzivně pro předplatitele)
- Styk dítěte s rodičem (exkluzivně pro předplatitele)
- Nesprávné poučení
- Nájem bytu
- Nároky pozůstalých (exkluzivně pro předplatitele)
- Odpovědnost státu za újmu (exkluzivně pro předplatitele)
- Promlčení (exkluzivně pro předplatitele)
- Valná hromada (exkluzivně pro předplatitele)